

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 105, Haziran 2020, s. 277-295

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.42928>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

16.04.2020

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date

29.06.2020

Arş. Gör. Perihan CİVELEK

Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakóltesi, Çocuk Gelişimi Bölümü
perihan.civelek@bilecik.edu.tr

ÇOCUK GELİŞİMİ BÖLÜMÜ ÖğRENCİLERİNİN DUYGUSAL İSTİSMAR DÜZEY, ALGI VE GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Öz

Çalışmada çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin duygusal istismar düzey, algı ve görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Karma araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada nicel veriler Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Çocuk Gelişimi Bölümünde öğrenimine devam eden 136 öğrenciden, nitel veriler ise 40 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak ‘‘Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği’’ ve ‘‘Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu’’ kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ‘‘Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği’’nden elde edilen puan ortalamalarının 134,75 olduğu ve duygusal istismar ile sadece yaşanılan yer değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görölmüştür. Görüşme formunda yer alan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ise öğrencilerin duygusal istismarı daha çok başkalarının duygularını önemsememe/küçümseme şeklinde tanımladıkları; duygusal istismara neden olan en temel etkenin başkalarına duygusal/psikolojik açıdan baskı yapmak olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunun çocukların daha çok ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kaldığını düşündükleri ve bunu akranlarla kıyaslama, evlat ayırımı yapma, ilgisizlik ve azarlama yoluyla gerçekleştirdiklerini belirttikleri görölmektedir.

Anahtar kelimeler: İstismar, duygusal istismar, psikolojik istismar, duygusal kötü muamele

AN EXAMINATION ON THE EMOTIONAL ABUSE LEVEL, PERCEPTION AND OPINIONS OF STUDENTS IN DEPARTMENT OF CHILD DEVELOPMENT

Abstract

The aim of this study is to examine the emotional abuse level, perception and opinions of students in department of child development. In this study that used a mixed research method, quantitative data were obtained from 136 students in Bilecik Şeyh Edebali University Faculty of Health Sciences Department of Child Development, while qualitative data were obtained from 40 students. "Emotional Abuse Perceived Scale" and "Semi-Structured Interview Form" were used as data collection tools in the study. According to the findings, it was seen that the average score of the students obtained from "Emotional Abuse Perceived Scale" was 134.75 and only a significant difference was found between emotional abuse and the location variable. When the answers given to the interview form were analyzed, it was found that the students defined emotional abuse as ignoring/despising the others' feelings and stated that the main factor causing emotional abuse putting pressure on others emotionally/psychologically. Also it was seen that most of students stated that the children are exposed to emotional abuse by their parents through comparison with peers, child discrimination, indifference and scolding.

Keywords: Abuse, emotional abuse, psychological abuse, emotional maltreatment

GİRİŞ

İstismar "birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri Güncel Türkçe Sözlük, (2020)). Genel olarak bireylerin çeşitli açılardan (fiziksel ruhsal, zihinsel vb.) sağlıklarına zarar veren tutum ve davranışlardır (Güner, Güner ve Şahan, 2010). İstismar fiziksel, cinsel, duygusal istismar şeklinde görülebilmekte; ancak sevgi, bakım ve ilgi eksikliklerini de (ihmal) içerebilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004; National Society for the Prevention of Cruelty to Children [NSPCC], 2017). İhmal ve istismar günümüzde birbirinin yerine kullanılan ancak farklı davranışları içeren kavramlardır. İhmal anne, baba ya da bakım veren kişinin çocuğa uygun yiyecek, giyecek, barınma gibi olanakları sunmada bir mahrumiyeti içermekte, genel olarak ise çocuğun temel fiziksel ve/veya psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamama şeklinde ifade edilmektedir (National Institute for Health and Care Excellence [NICE], 2017; Yaşar, (t.y.)). İhmal, istismar türlerinden biridir ve uzun süreli çok ciddi sonuçlara sahiptir (Jacobi et al., 2010). Çocuk ihmal ve istismarı ise 18 yaşın altındaki çocukların sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya benliğine zarar veren fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal ve diğer sömürü türlerini de içeren kötü davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (World Health Organization [WHO], 2006). WHO (2016) her yıl yaklaşık 41.000 çocuğun istismardan dolayı öldüğünü ortaya koymaktadır. Ülkemizde de özellikle son on yılda ihmal ve istismara ilişkin yapılan çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir (Bakır ve Kapucu, 2017). Diğer istismar türleriyle birlikte görülen, birey üzerindeki etkileri yaşam boyu sürebilen duygusal istismar, en sık görülen, tespit edilmesi ve değerlendirilmesi en zor olan istismar türüdür (Arruabarrena, De Paül & Ullate, 2013; Dinleyici ve Dağlı, 2016). Genel olarak duygusal istismar, bir kişiye kötü muamele etmeyi içeren, sözel ve sözel olmayan eylemlerle gösterilen herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Duygusal istismara neden olan davranışlar arasında

bireyi görmezden gelme, izole etme, alay etme, dışlama, tehdit etme, hakaret etme, aşağılama, kontrol etmeye çalışma gibi davranışlar yer almaktadır. Duygusal istismar birçok olumsuz psikososyal çıktılara neden olmakta, bireyin iyi oluş ve ruh sağlığını doğrudan etkilemektedir (Arslan ve Balkis, 2016; Duman, 2019; Goldsmith & Freyd, 2005; Stark, 2015; University of Michigan Health System, 2007). Glaser et al. (2012) duygusal istismarın duygusal açıdan mutsuzluk, düşük ruh hali, düşük özgüven; davranışsal açıdan saldırganlık, antisosyallik; bilişsel açıdan gelişimsel ve eğitimsel yetersizlik, okula devamsızlık ve sürekli geç kalma; fiziksel açıdan ise ağrı, yeme ve uyku güçlüğü gibi sorunlara neden olabileceğini belirtmiştir. İlgili çalışmalar da duygusal istismarın depresif semptomlar, duygu bozuklukları, kişilerarası problemler ve düşük sosyo-duygusal yeterliliğe neden olabileceğini ortaya koymaktadır (Christ et al., 2019; Shaffer, Yates & Egeland, 2009). Duygusal istismar kişinin kendine olan güvenini zedeleyerek bireyde değersizlik duygusu yaratır. Duygusal istismara uğrayan çocuklarda ileriki yıllarda birçok bozukluk meydana gelebilmektedir (Hergüner, 2011; Yaşar (t.y)). Psikolojik şiddet, duygusal ihmal, duygusal kötü muamele şeklinde de ifade edilen duygusal istismar; çocuğu değersiz, kusurlu, sevilmeyen, istenmeyen, tehlikede vb. hissettiren yetişkin-çocuk arasındaki davranış modelini yansıtır (Chamberland et al, 2012). Bu kapsamda çocuk açısından ele alındığında duygusal istismar sosyal, bilişsel, duygusal ya da psikolojik olarak çocuğa zarar veren davranışlar (sözel ya da sözel olmayan, aktif ya da pasif, kasıtlı ya da kasıtsız) şeklinde ifade edilmektedir (Wolfe & McIsaac, 2011). United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF, 2010) tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye’de 7-18 yaş aralığındaki çocukların %49’unun duygusal istismara maruz kaldıkları; UNICEF (2017) tarafından yapılan başka bir araştırmaya göre ise dünyada 2-4 yaş arasındaki çocukların dörtte üçünün (300 milyon çocuk) evlerinde kendilerine bakım veren kişilerin psikolojik saldırısına ve/veya fiziksel cezasına maruz kaldığı ortaya konulmaktadır.

İlgili çalışmalara bakıldığında Türkiye’ de ve dünyada duygusal istismara maruz kalma oranının oldukça yüksek olduğu ve bu durumun ciddi olumsuz etkilere neden olabileceği görülmektedir. Ancak diğer istismar türleriyle birlikte görüldüğü için duygusal istismarın tanınması ve tanımlanması zorlaşmaktadır (Dinleyici ve Dağlı, 2016). Bu kapsamda üniversite öğrencilerinin duygusal istismar düzey, algı ve görüşlerinin incelenmesinin hem duygusal istismarın tanınmasını destekleyeceği hem de günümüzde önemli bir sorunu teşkil eden bu konuya ilişkin bir araştırma yapılmasının alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada “Çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin duygusal istismar düzey, algı ve görüşleri nedir” sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

1. Öğrencilerin duygusal istismar düzeyleri nedir?
2. Öğrencilerin duygusal istismar düzeyi çeşitli değişkenlere (sınıf düzeyi, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin mesleği, babanın mesleği, ailenin aylık geliri, yaşanılan yer, kardeş sayısı) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algıları nedir?
4. Öğrencilerin duygusal istismara ilişkin görüşleri nedir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin duygusal istismar düzey, algı ve görüşlerini inceleyebilmek amacıyla çalışmada karma araştırma yöntemlerinden olan yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Karma

araştırma yöntemi nicel ve nitel yöntemlerden her ikisini de birlikte kullanarak çalışmanın güvenilirliğini artırmayı sağlayan araştırmalardır (Tunalı, Gözü ve Özen, 2004). Yakınsayan paralel karma yöntem araştırmaları ise aynı konuya ilişkin nicel ve nitel verilerin toplanarak analiz edildiği ve elde edilen sonuçların araştırma probleminin çözümünde kullanıldığı araştırma türüdür (Srnka & Koeszegi, 2007). Nicel ve nitel yöntemlere eşit olarak öncelik veren yakınsayan paralel karma yöntem araştırmalarında nicel ve nitel veriler eş zamanlı bir şekilde toplanır, veri çözümleme sürecinde ise bu aşamaları birbirinden ayrı tutarak genel yorumlama sürecinde sonuçları birleştirir (Creswell & Plano, 2014; Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014).

Nicel Boyut: Çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal istismar düzeylerini belirlemek ve duygusal istismar ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı, duruma ilişkin ayrıntılı bilgi vermeye çalışan araştırmalardır (Karakaya, 2009). Tarama modellerinde araştırmaya konu olan olgular var olduğu şekliyle, herhangi bir değiştirme ya da etkileme yapılmadan tanımlanmaya çalışılır (Karataş, 2012).

Nitel Boyut: Çalışmada öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algı ve görüşlerini incelemek amacıyla ise nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Birçok alanda yaygın olarak kullanılan durum çalışması, gerçek yaşam durumlarına ilişkin olguları anlamaya yardımcı olan bir araştırma yöntemidir (Yin, 2003). Durum çalışmaları anketler, görüşmeler, doküman incelemesi ve gözlem gibi birçok araçtan toplanan verilerin sunulmasını sağlar (Neale, Thepa & Boyce, 2006). Araştırmacıya verileri belirli bir bağlamda yakından inceleme fırsatı vererek, olay ya da durumlar ve bunlar arasındaki ilişkileri çok yönlü olarak keşfetmeye izin verir (Crowe et al., 2011; Zainal, 2007).

Çalışma Grubu

Nicel Boyut: Araştırmanın nicel verileri Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümünde öğrenim gören 136 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler incelendiğinde katılımcıların 131' inin (%96,3) kadın, 5' inin (%3,7) erkek olduğu; 33 katılımcının (%24,3) birinci sınıf öğrencisi, 38 katılımcının (%27,9) ikinci sınıf öğrencisi, 27 katılımcının (%19,9) üçüncü sınıf öğrencisi, 38 katılımcının (%27,9) ise dördüncü sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. Ailenin aylık gelirinin daha çok 2001-3000 tl arasında değiştiği (%27,2); anne (%36,8) ve baba (%36) eğitim durumunun daha çok ilkökul mezunu düzeyinde olduğu; annelerin çoğunun ev hanımı (%83,1), babaların çoğunun ise emekli olduğu (%33,1); katılımcıların çoğunun (%56,6) şehir merkezinde yaşadığı ve daha çok dört ve daha fazla sayıda kardeşe sahip oldukları (%43,4) belirlenmiştir.

Nitel Boyut: Araştırmada nitel veriler Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümünde öğrenim gören birinci sınıftan on, ikinci sınıftan on, üçüncü sınıftan on ve dördüncü sınıftan on öğrenci olmak üzere toplam 40 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışma grubundaki katılımcıların tamamı kadındır. Bu kapsamda katılımcılar gönüllülük esası ile çalışmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin veriler "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla elde edilmiştir. Form çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, ailenin aylık geliri, kardeş sayısı ve yaşanan yere ilişkin veriler elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Duygusal İstismar Ölçeği

Çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal istismar düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Ersanlı, Yılmaz ve Özcan (2013) tarafından geliştirilen “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek bireylerin algıladıkları duygusal istismar düzeyini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. 61 maddeden oluşan ölçek 5’ li likert tiptedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 305, en düşük puan ise 61’dir. Puanların yükselmesi bireylerin algıladıkları duygusal istismar düzeylerinin yükseldiği anlamına gelmektedir. Araştırmacılar tarafından yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach Alpha değeri .95, test tekrar test güvenirliği ise .76 bulunmuştur. Yapı geçerliliğini sınamak amacıyla Varimax dik döndürme tekniği ile yapılan faktör analizi sonucuna göre ise varyansın, %40.56’sını açıklayan ölçeğin tek faktörlü olduğu görülmüştür. Bu çalışmada yapılan güvenirlik analizi sonucunda ise Cronbach Alpha değeri. 96 olarak bulunmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algı ve görüşlerini inceleyebilmek amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, esneklik sağlayarak görüşmenin akışına göre hazırlanan soruların düzenlenmesine fırsat veren bir görüşme türüdür (Cemaloğlu, 2009; Türnüklü, 2000). Bu kapsamda çalışmada hazırlanan görüşme soruları uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Çalışma kapsamında katılımcılara sorulan sorular şu şekildedir:

- 1- Duygusal istismar nedir? Daha önce bu kavramı duydunuz mu?
- 2- Duygusal istismara neden olan temel etmenler nedir?
- 3- Sizce çocuklar duygusal istismara uğruyorlar mı?
- 3a) Evet ise çocukların en fazla kim/kimler tarafından duygusal istismara uğradıklarını düşünüyorsunuz? Neden?
- 3b) Hayır ise neden?
- 4- Çocukların ebeveynler tarafından en fazla duygusal istismara uğradığını düşündüğünüz durumlardan üçünü belirtiniz.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim-öğretim yılının güz yarıyılında toplanmıştır. Veri toplama süreci öncesinde öncelikle ilgili üniversiteden çalışmaya ilişkin etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni tamamlandıktan sonra veri toplama sürecine geçilmiştir. Öncelikle öğrencilere çalışmanın ne amaçla gerçekleştirileceğine ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırmanın nicel verileri farklı sınıf düzeylerinde eğitimlerine devam eden 136 öğrenciden elde edilmiştir. Bu kapsamda öğrencilere “Kişisel Bilgi Formu” ve “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği” uygulanmıştır. Sınıflara gidilerek formlar dağıtılmış veri toplama araçlarına ilişkin öğrencilere bilgi verilmiştir. Formların tamamlanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Araştırmanın nitel verileri ise araştırmacı tarafından hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılarak elde edilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya gönüllü olarak katılan 40 öğrenciye form uygulanmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Nicel Boyut: Çalışmada öğrencilerin duygusal istismar düzeyini belirlemek amacıyla betimsel istatistik analizleri; öğrencilerin duygusal istismar düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ise Tek Yönlü ANOVA kullanılmıştır. Bu kapsamda veriler SPSS programına aktarılmış ve öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Anlamlılık düzeyinin .05 ten büyük olması, ayrıca basıklık ve çarpıklık katsayılarının, çarpıklık ve basıklık standart hatasına oranlarının ± 1.96 aralığında olması nedeniyle verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Can, 2016). Ayrıca yapılan Leneve

Testi anlamlılığının tüm değişkenler için $p>0,05$ olduğu gözlemlenmiş, gruplardaki örneklem sayıları arasında fark olduğu için çalışmada LSD (Fisher's Least Significant Differences) testi kullanılmıştır.

Nitel Boyut: Araştırmanın nitel boyutunda öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algı ve görüşlerinin incelenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda verilen cevaplar temalar ve kodlar altında incelenmiş, elde edilen veriler için frekans değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal istismara ilişkin sorulara verdikleri cevaplar; duygusal istismar bilinci, duygusal istismara neden olan unsurlar, duygusal istismara sebep olan kişiler, duygusal istismarda ebeveynin rolü olmak üzere dört tema altında incelenmiştir. Çalışmada katılımcılar K harfiyle kodlanmış ve sınıf düzeylerindeki sayılarına göre-1-10 arası rakamlar verilmiştir. Örneğin; K1-6 kodlu katılımcı birinci sınıfta öğrenimine devam eden altıncı katılımcıyı ifade ederken; K3-2 ise üçüncü sınıfta öğrenimine devam eden ikinci katılımcıyı ifade etmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın Nicel Bulguları

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğrencilerin duygusal istismar düzeyleri nedir?” şeklindedir. Bu kapsamda öğrencilerin “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği”nden aldıkları puanlara ilişkin betimleyici istatistikleri Tablo 1’de sunulmaktadır:

Tablo 1. Ölçeğe İlişkin Betimsel İstatistik Analizi

Sınıf Düzeyleri	N	\bar{X}	SS	Minimum	Maksimum
Birinci Sınıf	33	143,45	44,60	67	220
İkinci Sınıf	38	133,94	29,92	77	213
Üçüncü Sınıf	27	128,77	40,57	65	227
Dördüncü Sınıf	38	132,26	40,32	69	202
Ölçek Toplam	136	134,75	38,82	65	227
Puanı					

“Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği”nden alınabilecek en yüksek puan 305, en düşük puan ise 61’dir. Tablo 1’e bakıldığında birinci sınıf öğrencilerinin ölçekten en yüksek 220, en düşük 67 puan aldığı ve ortalamalarının 143,45 olduğu; ikinci sınıf öğrencilerinin en yüksek 213, en düşük 77 puan aldığı ve ortalamalarının 133,94 olduğu; üçüncü sınıf öğrencilerinin en yüksek 227, en düşük 65 puan aldığı ve ortalamalarının 128,77 olduğu ve dördüncü sınıf öğrencilerinin ise en yüksek 202, en düşük 69 puan aldığı ve ortalamalarının 132,26 olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ölçeğe ilişkin en yüksek ortalamanın birinci sınıf öğrencilerine, en düşük ortalamanın ise üçüncü sınıf öğrencilerine ait olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınan toplam puanlara ilişkin bulgulara göre öğrencilerin ölçekten en fazla 227, en düşük ise 65 puan aldıkları, ortalamasının ise 134,75 olduğu görülmektedir. Tablo 2’de ölçekte yer alan maddelerin betimsel istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 2. Ölçek Maddelerinin Betimsel İstatistikleri

Madde No.	N	\bar{X}	SS	Minimum	Maksimum
1	136	2,0588	1,05945	1	5
2	136	2,3824	1,28270	1	5
3	136	2,5956	1,23155	1	5
4	136	1,7059	,96699	1	5
5	136	2,0294	1,09505	1	5
6	136	1,9706	1,04663	1	5
7	136	1,7426	1,02557	1	5
8	136	2,5809	1,11923	1	5
9	136	3,3456	1,27296	1	5
10	136	2,4265	1,13941	1	5
11	136	2,0221	,97727	1	5
12	136	2,3824	1,18671	1	5
13	136	1,9853	1,00359	1	5
14	136	2,1691	,98549	1	5
15	136	1,9853	1,00359	1	5
16	136	2,1691	,98549	1	5
17	136	1,9191	1,08904	1	5
18	136	2,2206	1,15913	1	5
19	136	2,4191	1,26816	1	5
20	136	2,8309	1,30273	1	5
21	136	3,0662	1,17506	1	5
22	136	2,0735	1,16513	1	5
23	136	2,2574	1,23526	1	5
24	136	2,2279	1,29267	1	5
25	136	1,6765	,85099	1	5
26	136	2,6176	1,16783	1	5
27	136	2,2353	1,16895	1	5
28	136	2,6103	1,20599	1	5
29	136	2,5221	1,24107	1	5
30	136	2,2941	1,15545	1	5
31	136	2,1765	1,10140	1	5
32	136	2,2721	1,18301	1	5
33	136	2,0588	,98706	1	5

34	136	2,4779	1,16725	1	5
35	136	1,9485	,99122	1	5
36	136	2,0000	,98131	1	5
37	136	1,8529	,95475	1	5
38	136	1,7426	,94278	1	5
39	136	2,2206	1,15272	1	5
40	136	1,6544	,82891	1	5
41	136	1,9265	1,11310	1	5
42	136	2,0882	1,15772	1	5
43	136	3,2353	1,41020	1	5
44	136	1,8015	1,00973	1	5
45	136	2,5515	1,26970	1	5
46	136	1,6765	,91799	1	5
47	136	2,2647	1,20022	1	5
48	136	2,6618	1,23060	1	5
49	136	2,4118	1,21394	1	5
50	136	1,7647	,96789	1	5
51	136	2,1544	1,03193	1	5
52	136	2,2574	1,12214	1	5
53	136	2,1250	1,07108	1	5
54	136	3,1765	1,27007	1	5
55	136	2,1029	1,12401	1	5
56	136	1,6618	,99793	1	5
57	136	2,0441	1,17925	1	5
58	136	2,2574	1,21714	1	5
59	136	1,8382	1,01266	1	5
60	136	1,8750	1,05716	1	5
61	136	1,6691	,89488	1	5

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların tüm maddelerden en düşük 1, en yüksek 5 puan aldığı belirlenmiştir. Ölçek maddelerinden alınan en yüksek ve en düşük ortalamaya ilişkin bulgulara bakıldığında ise en yüksek ortalamaya sahip ilk iki maddenin 9.madde ($\bar{X}=3,34$) ve 43.madde ($\bar{X}=3,23$) olduğu gözlemlenmektedir. Sırayla maddelere ilişkin ifadeler incelendiğinde ise bireyden yapabileceğinin üzerinde başarı beklentisinde bulunma ve iyi niyetin suistimal edilmesine ilişkin ifadelerin yer aldığı görülmektedir. En düşük ortalamaya sahip ilk iki madde 40.madde ($\bar{X}=1,65$) ve 56.maddedir ($\bar{X}=1,66$). Sırayla maddelere ilişkin ifadeler incelendiğinde ise arkadaşlar tarafından dışlanma ve yapılması istenen şey için yakınlar tarafından tehdit edilmeye ilişkin ifadelerin bulunduğu görülmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğrencilerin duygusal istismar düzeyleri çeşitli değişkenlere (sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, ailenin aylık geliri, yaşanılan yer, kardeş sayısı) göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu kapsamda Tek Yönlü ANOVA sonucuna göre duygusal istismar düzeyi ile sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, ailenin aylık geliri ve kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Sadece yaşanılan yer değişkeni ile duygusal istismar puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Bu kapsamda Tek Yönlü ANOVA bulguları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3.
Duygusal İstismar ve Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Yaşanılan yer	Gruplararası	8951,029	2	4475,515	3,060	0,04	Ş-K
	Gruplariçi	194543,963	133	1462,737			
	Toplam	203494,993	135				

Yapılan Tek Yönlü ANOVA sonucunda şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin ortalaması 128,03, ilçede yaşayan öğrencilerin ortalaması 140,77 ve köyde yaşayan öğrencilerin ortalaması 149,03 olarak bulunmuş, Tablo 3’ e bakıldığında ise bu anlamlı farkın şehir merkezi ve köyde yaşayan öğrencilerin puanları arasında olduğu görülmektedir [$F(2-133)=3,06$, $p<.05$].

Araştırmanın Nitel Bulguları

Çalışmada öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algı ve görüşlerinin incelenmesi amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplar temalar ve kodlar altında ele alınmıştır. Bu kapsamda temalar “duygusal istismar bilinci, duygusal istismara neden olan unsurlar, duygusal istismara sebep olan kişiler, duygusal istismarda ebeveynlerin rolü” şeklinde belirlenmiştir. Temalar, kodlar ve frekanslar alt problemler altında aşağıda sunulmaktadır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğrencilerin duygusal istismara ilişkin algıları nedir?” şeklindedir. Bu kapsamda verilen cevaplar duygusal istismar bilinci ve duygusal istismara neden olan unsurlar teması altında incelenmiştir.

a)Duygusal istismar bilinci

Katılımcılara “Duygusal istismar nedir? Daha önce bu kavramı duydunuz mu” sorusu yöneltilmiştir. Birinci sınıfta eğitim gören katılımcılardan 2’si duygusal istismarın ne olduğunu bilmediğini ifade ederken, 8 katılımcı duygusal istismara ilişkin tanım yapmıştır. Bu kapsamda katılımcıların yanıtları; “başkalarını eleştirme ve aşağılama (n=3)”, “başkalarının duygularını küçümseme (n=2)”, “bireyi zedeleyecek kelimeler kullanma (n=1)”, “başkalarına olumsuz davranışlar sergileme (n=1)” ve “başkalarının duygularını kullanma (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Evet. Başkalarına duymak istemeyeceği rahatsız edici sözler söylemektir.” (K1-1).

“Duydum. Kişinin duygularının küçük görülmesidir.” (K1-2).

“Evet duydum. Başkalarını sürekli eleştirerek kişiyi aşağılamaktır.” (K1-6).

İkinci sınıfta eğitim gören katılımcılardan 9’u duygusal istismar hakkında görüş bildirirken, 1 katılımcı ise bu kavramı bilmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların cevapları “kişileri psi-

kolojik/duygusal olarak kötü etkileme (n=5)”, “bireyi zedeleyecek kelimeler kullanma (n=2)”, “bireylerin duygularını önemsememe (n=2)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Evet. Başkalarına karşı küçük düşürücü, aşağılayıcı kelimeler kullanmaktır.” (K2-3).

“Evet. Başkalarının duygularını yok saymak, önemsememektir.” (K2-6).

“Duygusal istismarı duydum. İnsanların duygusal olarak başkaları tarafından zarar görmesidir.” (K2-7).

Üçüncü sınıfa devam eden katılımcıların tamamı duygusal istismar kavramını duyduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların cevapları “psikolojik/duygusal açıdan bireyi kötü etkileme (n=6)”, “başkalarını küçük görme (n=2)”, “duygu ve düşüncelere değer vermeme (n=1)” ve “bireyi dışlama (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Bence duygusal olarak sözlerle ve davranışlarla bir insanı kötü etkilemek demektir.” (K3-3).

“Duygusal istismar başkalarını küçük görmektir.” (K3-4).

“Bir kişiyi duygusal açıdan olumsuz etkilemektir.” (K3-8).

Dördüncü sınıftaki katılımcıların tamamı duygusal istismar kavramını duydukları yönünde cevap vermiştir. Bu cevaplar “duyguların sömürülmesi/kullanılması (n=5)”, “başkalarına hakaret etme ve küçümseme (n=3)” ve “başkalarının duygularını önemsememe (n=2)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Duyguların sömürülmesidir.” (K4-1).

“Duydum. Başkalarının duygularının yok sayılması, önemsenmemesidir.” (K4-2).

“Bşkalarına hakaret etme ve küçük görmedir.” (K4-5).

b) Duygusal istismara neden olan unsurlar

Katılımcılara “Duygusal istismara neden olan temel etmenler nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin birinci sınıftaki katılımcıların verdiği yanıtlar farklılık göstermektedir. Bu kapsamda katılımcıların yanıtları “duygusal/psikolojik baskılar (n=3)”, “ayırıcı/dışlayıcı davranışlar (n=2)”, “ön yargılar (n=1)”, “duygusal sömürü (n=1)”, “sevgisizlik (n=1)”, “kötü sözler (n=1)” ve “başkalarını küçümseme (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Bence başkalarının duygularından faydalanmak duygusal istismarın en önemli nedenidir.” (K1-3).

“Bir insanı diğer insanlardan ayırmak, dışlamak.” (K1-5).

“Bir kişiye duygusal açıdan baskı yapmanın neden olacağını düşünüyorum.” (K1-9).

İkinci sınıftaki katılımcıların yanıtları “başkalarını küçümseme (n=4)”, “ayırıcı/dışlayıcı davranışlar (n=2)”, “olumsuz/kötü davranışlar (n=2)”, “kötü sözler (n=1)” ve “duygusal/psikolojik baskılar (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Duygusal istismara başkalarını küçümseme, aşağılama sebep olur.” (K2-1).

“Bşkalarına karşı yapılan tüm olumsuz, kötü davranışlar neden olmaktadır” (K2-3).

“En önemli nedeni bence başkalarını dışlamaktır.” (K2-6).

Üçüncü sınıftaki katılımcıların yanıtları “kötü sözler (n=6)”, “duygusal/psikolojik baskılar (n=2)”, “başkalarını küçümseme (n=1)” ve “ayırıcı/dışlayıcı davranışlar (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Bşkalarına yapılan duygusal baskılar bence.” (K3-2).

“Duygusal istismara neden olan en önemli şey başkalarına kullanılan kötü sözlerdir.” (K3-4).

“Başkalarını küçümseme neden olmaktadır.” (K3-5).

Dördüncü sınıftaki katılımcıların yanıtları “duygusal sömürü (n=4)”, “duygusal/psikolojik baskılar (n=2)”, “bireye değer vermeme (n=2)”, “ayırıcı/dışlayıcı davranışlar (n=1)” ve “başkalarını küçümseme (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“İnsana yapılan psikolojik, duygusal baskılar” (K4-1).

“Bir insanın duygularını sömürme, yani duygularını kullanma en önemli nedenidir. (K4-6).

“Bireye değer vermeme bence en önemli sebebidir.” (K4-8).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

c) Duygusal İstismara Sebep Olan Kişiler

Katılımcılara “Sizce çocuklar duygusal istismara uğruyorlar mı? Evet ise çocukların en fazla kim/kimler tarafından duygusal istismara uğradıklarını düşünüyorsunuz? Neden? Hayır ise neden?” sorusu yöneltilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların tamamı çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Çocukların en fazla kim/kimler tarafından duygusal istismara maruz kaldığı ve nedenlerine ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

Birinci sınıftaki bazı katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vermiştir. Cevaplar incelendiğinde katılımcıların daha çok “ebeveyn/aile (n=8)” tarafından çocuklara duygusal istismar uygulandığını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca 5 katılımcı “arkadaş”, 2 katılımcı ise “öğretmen” yanıtını vermiştir. Sadece altı katılımcı bu soruya ilişkin bir neden belirtmiştir. Bu kapsamda katılımcılardan 4’ünün daha fazla zaman geçirildiği ve daha yakın ilişki kurulduğu için ebeveynler ve arkadaşlar tarafından daha fazla duygusal istismara maruz kaldığını belirttikleri görülmektedir. 1 katılımcı aile ve öğretmenlerin sürekli bir beklentide oldukları için çocuklara duygusal istismar uyguladıklarını, 1 katılımcı ise ebeveynlerin kendi doğrularının geçerli olduklarını düşündükleri için çocuklarına duygusal istismar uyguladıklarını belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Çocuklara duygusal istismar uygulandığını düşünüyorum. Bence en çok aile ve arkadaşları tarafından duygusal istismara maruz kalıyorlar. Çünkü bu kişiler çocuklarla daha yakın bir ilişki kurup onu daha çok etkileyebiliyorlar.” (K1-5).

“Çocuklar da duygusal istismara maruz kalıyor. En çok aile ve öğretmenler tarafından kaldıklarını düşünüyorum. Çünkü aileler ve öğretmenler çocuklardan sürekli bir beklenti içinde olup onları duygusal açıdan olumsuz etkileyebiliyorlar.” (K1-8).

“Çocukların en çok ebeveynler tarafından duygusal istismara maruz kaldıklarını düşünüyorum. Çünkü ebeveynler her zaman kendi doğrularının geçerli olduğunu ve bu doğruların kabul edilmesi gerektiğini düşünerek çocuklarına duygusal açıdan baskı yapıyorlar.” (K1-10).

İkinci sınıftaki bazı katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların daha çok “ebeveyn/aile (n=7)” tarafından çocuklara duygusal istismar uygulandığını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca 3 katılımcı “arkadaş” ve 2 katılımcı ise “öğretmen” yanıtını vermiştir. Katılımcılardan sadece dördü bu soruya ilişkin bir neden belirtmiştir. Bu kapsamda 2 katılımcının çocukların duygularını dikkate almama ve duygularını bastırmaya çalışma nedeniyle ebeveynler tarafından duygusal istismara maruz kaldığını ifade ettiği görülürken, 1 katılımcının ebeveyn ve öğretmenlerle daha fazla vakit geçirildiği ve 1 katılımcının ise aile ve arkadaşlarla daha fazla vakit geçirildiği için çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarını belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Aileler çocuklarının duygularını dikkate almıyor. Bu yüzden en fazla aileler duygusal istismar uyguluyor bence” (K2-1).

“Tabi ki çocuklar da duygusal istismara maruz kalabiliyorlar. Ben en çok ebeveyn ve öğretmenleri tarafından maruz kaldıklarını düşünüyorum. Çocuklar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu ebeveyn ve öğretmenleriyle geçiriyorlar çünkü.” (K2-3).

“Çocuklar duygusal istismara maruz kalıyorlar. En çok bence ebeveynleri tarafından. Çünkü ebeveynler sürekli çocuklarının duygularını bastırıyorlar.” (K2-4).

Üçüncü sınıftaki bazı katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların daha çok “ebeveyn/aile (n=8)” tarafından çocuklara duygusal istismar uygulandığını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca katılımcılar “öğretmen (n=3)”, “akraba (n=2)” ve “arkadaş (n=1)” şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcılardan sadece ikisi bu soruya ilişkin bir neden belirtmiştir. 1 katılımcı çocukların duygu ve düşüncelerine değer vermedikleri için ebeveynlerin daha çok duygusal istismar uyguladıklarını, 1 katılımcı ise daha fazla vakit geçirdikleri için çocukların aile ve öğretmenleri tarafından duygusal istismara maruz kaldığını belirttikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Çocuklar duygusal istismara maruz kalıyorlar. En çok ebeveynleri tarafından bence. Çünkü ebeveynler çocukların duygu ve düşüncelerine değer vermiyor.” (K3-5).

“Çocuklar en çok aile ve öğretmenleri tarafından duygusal istismara maruz kalıyorlar. Çünkü onlarla daha fazla vakit geçiriyorlar.” (K3-6).

Dördüncü sınıftaki bazı katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcılar daha çok “ebeveyn/aile (n=8)” tarafından çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Ayrıca 2 katılımcı “arkadaş”, 1 katılımcı “öğretmen” ve 1 katılımcı “akraba” şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcılardan sadece üçü bu soruya ilişkin bir neden belirtmiştir. Bu kapsamda 1 katılımcı daha fazla vakit geçirildiği için ebeveynlerin daha çok duygusal istismara neden olduğu, 1 katılımcı arkadaşlar arasında lider olma çabaları nedeniyle çocukların daha çok arkadaşlar tarafından duygusal istismara maruz kaldığı, 1 katılımcının ise ebeveyn tutumlarından kaynaklı olarak çocukların ebeveynler tarafından daha fazla duygusal istismara maruz kaldığını belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Çocuklar ebeveynleriyle daha fazla vakit geçirdikleri için en çok ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kalıyor bence.” (K4-2).

“Çocuklar duygusal istismara maruz kalıyorlar. En çok bence ebeveynleri tarafından kalıyorlar. Ebeveyn tutumları çocuklarda duygusal istismara neden olabiliyor.” (K4-7).

“Çocuklar en çok arkadaşları tarafından duygusal istismara uğruyorlar. Çünkü arkadaşlar içinde her çocuk lider olmak istiyor. Bunun için çocuklar birbirlerine duygusal olarak baskı uyguluyorlar.” (K4-9).

d) Duygusal İstismarda Ebeveyn Rolü:

Katılımcılara “Çocukların ebeveynleri tarafından en fazla duygusal istismara uğradığını düşündüğünüz durumlardan üçünü belirtiniz.” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin birinci sınıftaki katılımcıların verdiği yanıtlar çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda katılımcıların yanıtları “akranlarla kıyaslama (n=7)”, “çocuğun düşüncelerini önemsememe (n=6)”, “mükemmeliyetçi tutum sergileme (n=4)”, “evlat ayrımı yapma (n=3)”, “psikolojik/duygusal baskı yapma (n=3)”, “ilgisizlik (n=2)”, “azarlama (n=2)”, “çocuğun isteklerine saygı göstermeme (n=2)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Bence en fazla çocuğun isteklerine saygı göstermeme, çocuğu azarlama ve çocuğa psikolojik baskı yapma şeklinde duygusal istismara maruz kalıyorlar.” (K1-1).

“En çok akranlarıyla kıyaslama, çocuktan yapabileceğinin fazlasını isteme, düşüncelerini önemsememe konularında istismara uğruyorlar.” (K1-5).

“Ebeveynler tarafından en çok evlat ayrımı yapma, çocuğun düşüncelerini önemsememe ve yaşlılarıyla kıyaslama şeklinde duygusal istismara uğruyorlar bence.” (K1-7).

İkinci sınıftaki katılımcıların yanıtları “psikolojik/duygusal baskı yapma (n=7)”, “çocuğun duygu ve düşüncelere önem vermeme (n=5)”, “akranlarla kıyaslama (n=4)”, “evlat ayrımı yapma (n=4)”, “azarlama (n=4)”, “otoriter tutum sergileme (n=2)”, “ilgisizlik (n=2)” ve “sevgisizlik (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“Ebeveynler çocuk ayrımı yaparak, çocuğa psikolojik baskı yaparak ve çocuğun duygu ve düşüncelerine önem vermeyerek çocuğu duygusal istismara maruz bırakmaktadır.” (K2-2).

“En çok otoriter tutum sergileme, çocuğu azarlama ve düşüncelerine önem vermeme şeklinde duygusal istismar uyguluyorlar.” (K2-7).

“Ebeveynler bence en çok akranlarla kıyaslama, çocuğu azarlama ve evlat ayrımı yaparak çocuğa duygusal istismar uygulamaktadır.” (K2-10).

Üçüncü sınıftaki katılımcıların yanıtları “akranlarla kıyaslama (n=8)”, “azarlama (n=7)”, “evlat ayrımı yapma (n=5)”, “ilgisizlik (n=5)”, “mükemmeliyetçi tutum sergileme (n=3)”, “psikolojik/duygusal baskı yapma (n=2)” ve “sevgisizlik (n=2)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“En çok psikolojik baskı uygulamak, sevgisizlik ve ilgisizlikle duygusal istismara maruz bırakıyorlar” (K3-2).

“Bence ebeveynler çocuklarına en çok çocuk ayrımı yaparak, başka çocuklarla kıyaslayarak ve çocuğu azarlayarak duygusal istismara uğrattıyorlar”. (K3-5).

“Bence kıyaslama, azarlama ve ilgisizlik ebeveynler tarafından duygusal istismarın en fazla uygulandığı üç durumdur”. (K3-10).

Dördüncü sınıftaki katılımcıların yanıtları çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda verilen cevaplar “akranlarla kıyaslama (n=4)”, “azarlama” (n=4)”, “düşüncelerini küçümseme (n=4)”, “mükemmeliyetçi tutum sergileme (n=3)”, “sevgisizlik (n=2)”, “çocuğun ihtiyaçlarını karşılamama (n=2)”, “duygularını önemsememe” (n=2), “ilgisizlik (n=2)”, “psikolojik/duygusal baskı yapma (n=2)”, “çocuğa aşırı ilgi gösterme (n=1)” ve “evlat ayrımı yapma (n=1)” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların soruya verdiği yanıtlara ilişkin örnekler şu şekildedir:

“En çok ilgisizlik, kıyaslama ve azarlama ile duygusal istismara maruz bırakıyorlar bence.” (K4-3).

“Ebeveynler çocuğun ihtiyaçlarına yanıt vermeme, çocuğu azarlama ve psikolojik baskı yapma gibi yollarla duygusal istismar uygulamaktalar”. (K4-5).

“Çocuğu küçümseme, sevgi göstermeme ve mükemmeliyetçi davranarak çocuklarına duygusal istismar uyguluyorlar.” (K4-8).

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Çalışmada çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin duygusal istismar düzey, algı ve görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Karma araştırma yöntemi kullanılan çalışmada nicel ve nitel bulgular ele alınan dört alt problem kapsamında analiz edilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin “Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği”ne ilişkin ortalamalarının 134,75 olduğu ve sınıf bazında değerlendirildiğinde en yüksek ortalamanın birinci sınıf öğrencilerine, en düşük ortalamanın ise üçüncü sınıf öğrencilerine ait olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda ölçekten alınabilecek en yüksek puan göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin algıladıkları duygusal istismar düzeyinin çok yüksek olmadığı görülmektedir. Ölçek maddelerine ilişkin betimsel istatistik analizi sonu-

cuna göre ise katılımcıların, çevresindeki kişilerin yapabileceğinin üzerinde bir başarı beklentisinde bulunması ve iyi niyetinin suistimal edilmesine ilişkin ifadelerin yer aldığı maddelerden en yüksek puanı aldıkları görülmektedir. Bireyden yapabileceğinden daha fazla şey istemek, duygusal açıdan bireyi olumsuz olarak etkileyen önemli unsurlardan birisidir (Yapıcı, 2004). Bu durumda çalışmanın nicel ve nitel bulguları birbirini desteklemektedir. Çalışmadan elde edilen nitel verilerde de katılımcıların, ebeveynlerin mükemmeliyetçi bit tutuma sahip olmalarının çocuklarda duygusal istismara neden olabileceğini belirttikleri gözlemlenmiştir. Mükemmeliyetçi anne-baba tutumlarına sahip ebeveynler bireylerin kapasitesi üzerinde beklentilerde bulunarak, bireyden her şeyi mükemmel yapmasını ister ve bireyler istenileni gerçekleştiremediğinde olumsuz duygular yaşamasına neden olurlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bu bireyler kişilerarası ilişki problemleri, öfke, kaygı, hayal kırıklığı gibi birçok duygusal problemler yaşayabilir (Küçük ve Tekin, 2018). Bu kapsamda katılımcıların bu maddeden yüksek puan almaları beklenen bir durumdur. İyi niyetin suistimal edilmesine ilişkin ifadenin yer aldığı maddede de benzer bir durum söz konusudur. Suistimal etmek kötüye kullanma anlamını (Türk Dil Kurumu Sözlükleri Güncel Türkçe Sözlük, 2020), iyi niyetin su istimal edilmesi ise kişinin duygu ve davranışlarının kötüye kullanılması anlamını taşımaktadır. Çalışmanın nicel ve nitel bulguları bu kısımda da birbirini desteklemektedir. Çalışmada katılımcıların duygusal istismara neden olan temel etmenlere ilişkin görüşleri arasında da başkalarının duygularını kullanmanın yer aldığı, ayrıca duygusal istismara ilişkin katılımcıların yaptıkları tanımlara bakıldığında başkalarının duygularını kullanma ifadesinin bulunduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında öğrencilerin duygusal istismar düzeyi ile çeşitli değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında ise sadece yaşanan yer ile duygusal istismar puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, bu farklılığın şehir merkezinde ve köyde yaşayan öğrencilerin puanları arasında olduğu, köyde yaşayan öğrencilerinin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Ertuğ (2018) üniversite öğrencilerinin algılanan duygusal istismar düzeyleri ile anne-baba eğitim durumu, cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığını; ancak gelir düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Shaffer, Yates & Egeland (2009)' e göre duygusal istismar yaşa, cinsiyete ve diğer faktörlere göre değişiklik göstermektedir. Bu kapsamda çalışmada elde edilen sonuçların literatürle farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında elde edilen sonuçlara göre tüm sınıf düzeyindeki öğrencilerin çoğunun duygusal istismar kavramını daha önce duyduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu kapsamda öğrencilerin duygusal istismarın ne demek olduğuna ilişkin yaptıkları tanımlar incelendiğinde birinci sınıf öğrencilerinin daha çok bu kavramı başkalarını aşağılama ve eleştirme, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin daha çok kişileri psikolojik/duygusal olarak kötü etkileme, dördüncü sınıftaki öğrencilerin başkalarının duygularını sömürme/kullanma şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde başkalarının duygularını önemsememe/küçümseme cevabının ortak ifade olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin duygusal istismara neden olan etmenlere ilişkin algıları incelendiğinde ise birinci sınıftaki katılımcıların çoğunun bireye duygusal açıdan baskı yapmanın, ikinci sınıftaki katılımcıların başkalarını küçümsemenin, üçüncü sınıftaki katılımcıların başkalarına kullanılan kötü sözlerin, dördüncü sınıftaki katılımcıların ise başkalarının duygularını kullanmanın duygusal istismara neden olacağını belirttikleri belirlenmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde başkasını küçümseme ve duygusal/psikolojik baskı yapma cevaplarının ortak ifade olduğu, duygusal/psikolojik baskı yapma cevabının ise daha fazla katılımcı tarafından verildiği görülmektedir. Duygusal istismar aşırı koruma, tehdit etme, cezalandırma, reddetme, ayırma,

uygun olmayan rol ya da sorumluluk verme, aşağılama, gözdağı verme, hakaret etme gibi sözel ve sözel olmayan eylemlerden kaynaklanan davranışlardır (Davis & Allen, 2016; Follingstad & DeHart, 2000; Glaser, 2002; Stark, 2015; Wright, 2007). Duygusal istismar, bireyleri olumsuz yönde etkileyen davranışlara maruz bırakarak kişiyi psikolojik olarak kötü etkilemektir (Runyan, Corrine & Ikeda, 2002). Duygusal istismara neden olan davranışlar arasında reddetme, cezalandırma, aşağılama, tehdit etme, yalnız bırakma, korkutma, alay etme, aşırı koruma, ayırım ve karşılaştırma yapma, kendi çıkarları doğrultusunda birini kullanma, bireyden daha fazlasını isteme ve bekleme gibi davranışlar yer almaktadır (Glaser, 2002; Hergüner, 2011; Şahin, 2017). Bu kapsamda öğrencilerin duygusal istismara ilişkin tanımları ve duygusal istismara neden olan etmenlere ilişkin algılarının literatürle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların duygusal istismarı daha çok kişiye duygusal/psikolojik olarak kötü muamale etmek şeklinde tanımadıkları ve duygusal istismarın hem sözel hem de sözel olmayan yollarla gerçekleştiğini belirttikleri görülmekte; ancak tanımların çoğunda istismarın bir boyutunu oluşturan ihmale ilişkin bir ifadenin bulunmadığı; ihmalin daha çok başkalarının duygu ve düşüncelerini önemsememe şeklinde ele alındığı belirlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında elde edilen sonuçlara bakıldığında; katılımcıların tamamının çocukların duygusal istismara maruz kaldıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde tüm sınıf düzeylerindeki katılımcıların, çocukların daha çok ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kaldığını ifade ettikleri ve çoğu katılımcının bu soruya ilişkin bir neden belirtmediği görülmektedir. Bu kapsamda katılımcıların ebeveynler tarafından çocuklara duygusal istismar uygulanmasının nedenleri arasında; daha fazla zaman geçirilmesi ve daha yakın ilişki kurulması, çocukların duygu ve düşüncelerinin önemsenmemesi ve duygularının bastırılmaya çalışılması gibi nedenler belirttikleri görülmektedir. Çocukların ebeveynler tarafından en fazla duygusal istismara uğradığı düşünülen durumlar incelendiğinde ise birinci ve üçüncü sınıftaki katılımcıların çoğunun akranlarla kıyaslama cevabını verdikleri; ikinci sınıftaki katılımcıların çoğunun psikolojik/duygusal baskı yapma ve dördüncü sınıftaki katılımcıların çoğunun ise bu soruya akranlarla kıyaslama, azarlama ve küçümseme cevabını verdikleri belirlenmiştir. Tüm sınıf düzeyleri için verilen cevaplar incelendiğinde çoğu cevabın ortak bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Bu cevaplar akranlarla kıyaslama, evlat ayırımı yapma, ilgisizlik ve azarlama şeklindedir. İlgili çalışmalara bakıldığında da çocukların ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kalma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların ilk eğitimlerini ailede aldıkları göz önünde bulundurulduğunda ebeveynlerin çocukların gelişimindeki etkisinin oldukça önemli olduğu bilinmektedir (Özel ve Zelyurt, 2016). İlk sosyal çevre olan aile, çocuğun sosyal-duygusal gelişimde önemli bir rol oynamaktadır. Erken çocukluk yılları boyunca çocuklar en fazla aile ortamında bulunmakta ve aileler çocuklarının yaşamlarının ileriki yıllarını da etkilemektedir (Şahin ve Özbey, 2007). Stratus & Field (2003) yaptıkları çalışmada 6-17 yaş arasındaki çocukların %90' ının psikolojik saldırganlık aracılığıyla ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Türkiye'de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Raporuna göre 2-8 yaş arasında çocuğu olan ebeveynlerin %74'ünün çocuklarına çeşitli yollarla (küsmek, ihtiyacını karşılamamak, tehdit etmek vb.) duygusal istismar uyguladıkları (Müderrişoğlu, Dedeoğlu, Akço ve Akbulut, 2014); UNICEF (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre ise dünyada 2-4 yaş arasındaki çocukların dörtte üçünün (300 milyon çocuk) evlerinde kendilerine bakım veren kişilerin psikolojik saldırısına ve/veya fiziksel cezasına maruz kaldığı ortaya konulmuştur. Ebeveynlerin çocuklarına psikolojik istismar uyguladıkları durumlar arasında ise çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamama, izole etme, reddetme, duygularını önemsememe gibi davranışlar yer almaktadır (Hibbard et al.,

2012). Polat (2007) tehdit etme, aşağılama, reddetme, alay etme, fazla sorumluluk verme gibi ebeveyn davranışlarının çocuklarda duygusal istismara neden olabileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda katılımcıların verdiği cevapların literatürle benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular ışığında çalışma kapsamında aşağıdaki önerilere yer verilmektedir:

- 1- Çalışmada nicel veriler Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümünde öğrenimine devam eden 136 öğrenciden, nitel veriler ise 40 öğrenciden elde edilmiştir. Yapılacak çalışmaların daha büyük örneklerle gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- 2- Yapılan çalışmada öğrencilerin duygusal istismar düzey, algı ve görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda duygusal istismarın farklı boyutlarının ele alınması önerilmektedir.
- 3- İlgili alan yazın incelendiğinde konuya ilişkin üniversite öğrencileriyle sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle duygusal istismara ilişkin üniversite öğrencileri ile daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.
- 4- Çalışma Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yapılacak olan çalışmaların farklı bölümlerdeki öğrencilerle gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- 5- İlgili alan yazın doğrultusunda duygusal istismarın, tanınması en zor istismar türü olduğu görülmektedir. Bu kapsamda konuya ilişkin çalışmaların yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Arruabarrena, I. et al. (2013). Psychologists and child psychological maltreatment severity assessment. *Psicothema*, 25/4, 482-487.
- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6/1, 8-22.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11/2, 569-585.
- Bakır, E. ve Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmal ve istismarının Türkiye’de yapılan araştırmalara yansması: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4/2, 13-24.
- Can, A. (2016). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğren (Yay.Haz.). *Veri Toplama Teknikleri: Nicel-Nitel* (s.133-164). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Chamberland, C. et al. (2012). Correlates of substantiated emotional maltreatment in the second canadian incidence study. *Journal of Family Violence*, 27/3, 201-213.
- Christ, C. et al. (2019). Linking childhood emotional abuse and depressive symptoms: The role of emotion dysregulation and interpersonal problems. *PloS one*, 14/2, 1-18.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2014). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi (Y. Dede ve S.B. Demir, çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Crowe, S. et al. (2011). The case study approach. *BMC Medical Research Methodology*, 11/1, 100.
- Davis, K.E. & Allen, C.T. (2016). Emotional abuse of women. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies*, 1-5.
- Dinleyici, M. ve Dağlı, F. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38/2, 18-27.
- Duman, N. (2019). Yetişkin psikolojik istismarını tanımak. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5/1, 33-43.
- Ersanlı, K., Yılmaz, M. ve Özcan, K. (2013). Algılanan duygusal istismar ölçeği (ADİÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32/1, 147-164.
- Ertuğ, H.İ. (2018). Üniversite öğrencilerinde algılanan duygusal istismar ve ruminasyon ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Fırat, M., Yurdakul, I.K. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2/1, 64-85.
- Follingstad, D.R. & DeHart, D.D. (2000). Defining psychological abuse of husbands towards wives: Context, behaviours, and typologies. *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 891-920.
- Glaser D. (2002). Emotional abuse and neglect (Psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse Neglect*, 26, 697-714.
- Glaser, D. Et al. (2012). Does training in a systematic approach to emotional abuse improve the quality of children's services?. *Research Brief*, February 2012. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181602/DFE-RB196.pdf adresinden erişildi (ET:13.03.2020)
- Goldsmith, R.E. & Freyd, J.J. (2005). Awareness for emotional abuse. *Journal of Emotional Abuse*, 5/1, 95-123.
- Güner, Ş.İ., Güner, S. ve Şahan, M.H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17/3, 108-113.
- Hergüner, S. (2011). Çocuk hakları açısından çocuk ihmali ve istismarı. *Çocuk Vakfı Yayınları*, 41-54.
- Hibbard, R., Barlow, J. & MacMillan, H. (2012). Psychological maltreatment. *PEDIATRICS*, 130/2, 372-378.
- Jacobi, G. et al. (2010). Child abuse and neglect: Diagnosis and management. *Deutsches Arzteblatt International*, 107/13, 231.
- Kandır A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14/14, 33-38.
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47/2, 140-151.

- Karakaya, İ. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğren (Yay.Haz.). Bilimsel araştırma yöntemleri (s.57-84). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karataş, S. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. <http://aves.akdeniz.edu.tr> adresinden erişildi. (ET: 10.03.2020)
- Küçükler, B. ve Tekin, U. (2018). 7-8. sınıf özel okul öğrencilerinin sınav kaygısı ile anne-baba tutumları ve mükemmeliyetçi kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 4/2, 55-68.
- Müderisoğlu, S. vd. (2014). Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması. <http://www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf> adresinden erişildi. (ET: 02.04.2020)
- National Institute for Health and Care Excellence. (2017). Child abuse and neglect. <https://www.nice.org.uk/guidance/ng76/resources/child-abuse-and-neglect-pdf-1837637587141> adresinden erişildi. (ET: 04.03.2020)
- National Society for the Prevention of Cruelty to Children. (2017). Definitions and signs of child abuse. <https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/information-service/definitions-signs-child-abuse1.pdf> adresinden erişildi. (ET: 04.03.2020).
- Neale, P., Thapa, S. & Boyce, C. (2006). Preparing a case study: A guide for designing and conducting a case study for evaluation input. Massachusetts: Pathfinder International.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 9-34.
- Polat, O. (2007), Tüm boyutları ile çocuk istismarı. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Runyan, D., Corrine, W. & Ikeda, R. (2002). World report on violence and health. E.G. Krug, L.L. Dahlberg, J.A. Mercy, A.B. Zwi & R. Lozano (Eds). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. (pp. 57-86). Geneva: World Health Organization
- Shaffer, A., Yates, T.M. & Egeland, B.R. (2009). The relation of emotional maltreatment to early adolescent competence: Developmental processes in a prospective study. *Child Abuse&Neglect*, 33, 36-44.
- Srnka, K.J. & Koeszegi, S. (2007). From words to numbers: How to transform qualitative data into meaningful quantitative results. *Schmalenbach Business Review*, 59, 29-57.
- Stark, S.W. (2015). *Psychology&Behavioral Health* 4th ed. P.Moglia (Ed.). Emotional Abuse (pp. 647-650). Amenia, NY: Salem Press at Greyhouse Publishing.
- Straus, M.A.& Field, C.J. (2003). Psychological aggression by american parents: National data on prevalence, chronicity, and severity. *Journal of Marriage and Family*, 65, 795-808.
- Şahin, İ. (2017). Eğitim kurumlarında duygusal istismar ve yansımaları: Nitel bir çalışma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şahin, F.T. ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12/12, 7-12.
- Tunalı, S.B., Gözü, Ö. ve Özen, G. (2004). Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması “Karma araştırma yöntemi”. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 24/2, 106-112.

- Türk Dil Kurumu Sözlükleri Güncel Türkçe Sözlük (2020). “İstismar” kavramının tanımı. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi. (ET: 20.02.2020)
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri Güncel Türkçe Sözlük (2020). “Suistimal” kavramının tanımı. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi. (ET: 01.04.2020)
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitelikte bir araştırma tekniği: Görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 24/24, 543-559.
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden erişildi. (ET: 02.04.2020)
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2017). Şiddet ile disiplin, cinsel istismar ve cinayetler tüm dünyada milyonlarca çocuğun peşini bırakmıyor. <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/unicef-%C5%9Fiddet-ile-disiplin-cinsel-istismar-ve-cinayetler-t%C3%BCm-d%C3%BCnyada-milyonlarca> adresinden erişildi. (ET: 24.02.2020)
- University of Michigan Health System. (2007). Emotional abuse hurts. Physical harm is not the only form of abuse. https://www.med.umich.edu/abusehurts/abuse_emotional.pdf adresinden erişildi. (ET: 30.02.2020)
- Yapıcı, M. (2004). 0-5 yaş arası çocukların yaratıcılığının geliştirilmesinde ailenin rolü. Journal of Human Sciences, 1/1, 1-8.
- Yaşar, M. (t.y.). Çocuk ihmal ve istismarı. http://anaokulu.cu.edu.tr/_/file/2_COCUK_IHMAL_VE_ISTISMARI.pdf adresinden erişildi. (ET: 04.02.2020)
- Yin, R.K. (2003). Case study research, design and methods. California: Sage Publications.
- Zainal, Z. (2007). Case study as a research method. Jurnal Kemanusiaan, 5/1, 1-6.
- World Health Organization. (2006). Child maltreatment. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/> adresinden erişildi. (ET: 02.04.2020)
- World Health Organization. (2016). Child maltreatment. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> adresinden erişildi. (ET: 02.04.2020)
- Wolfe, D.A. & McIsaac, C. (2011). Distinguishing between poor/dysfunctional parenting and child emotional maltreatment. Child Abuse&Neglect, 35/10, 802-813.
- Wright, M.O.D. (2007). The long-term impact of emotional abuse in childhood: Identifying mediating and moderating processes. Journal of Emotional Abuse, 7/2, 1-8.